

Nomina appellativa w funkcji imion własnych postaci literackich – zagadnienia ortograficzne

Marek Ruszkowski

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Instytut Filologii Polskiej
The Jan Kochanowski University in Kielce, Poland
Ul. Świętokrzyska 15G, 25-406 Kielce, Polska
Email: marek.ruszkowski@ujk.edu.pl
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9305-6043>
Zainteresowania naukowe: gramatyka języka polskiego, stylistyka, językoznawstwo statystyczne
Scientific interests: Polish grammar, stylistics, static linguistics

Streszczenie. Artykuł podejmuje problem pisowni nazw pospolitych (nomina appellativa) w funkcji nazw własnych (nomina propria) postaci literackich. Nazwy jednowyrazowe nie sprawiają na ogół kłopotów, ponieważ pisane są wielkimi literami, np. Sędzia, Wojski, Asesor, Podkomorzy, Woźny, Hrabia (postacie z „Pana Tadeusza”); Cześnik, Rejent (postacie z „Zemsty”); Pustelnik (postać z „Dziadów”). Zdecydowanie mniej jednoznaczne są zwyczaj ortograficzny oraz reguła, które dotyczą nazw dwu- i więcejwyrazowych, typu: KRÓLOWA ŚNIEGU, MAŁY KSIĄŻĘ, ŚPIĄCA KRÓLEWNA, KRÓLEWNA ŚNIEŻKA, KOT W BUTACH, STAROSTA GADULSKI, PAN KLEKS. W praktyce ortograficznej pojawiają się trzy wersje: 1. obydwie wyrazy wielką literą, 2. pierwszy wyraz wielką literą, drugi małą, 3. obydwie wyrazy małą literą. Wiele zależy od tego, w jakiej postaci wyrażenie występuje w tekście literackim i w jego ewentualnym tłumaczeniu na język polski. Nazwy własne w utworach literackich są efektem wyboru autora, a to nie sprzyja ujednoliceniu ich postaci ortograficznej (ta sama nazwa postaci może być odmiennie zapisywana w różnych utworach). Jeśli nie znamy intencji autora, należałoby polecić pisownię wszystkich wyrazów (z wyjątkiem spójników i przyimków) wielką literą, tym bardziej że drugie składniki tych wyrażen mogą w odpowiednim kontekście występować samodzielnie: Książę, Śnieżka, Królowna.

Słowa kluczowe: nazwy pospolite, nazwy własne, ortografia.

Nomina Appellativa as Proper Names of Literary Characters – Spelling Issues

Summary. The article deals with the problem of spelling common names functioning as proper names of literary characters. In general, single word names pose no problems as they are written in capital letters, e.g. Sędzia, Wojski, Asesor, Podkomorzy, Woźny, Hrabia (characters from “Pan Tadeusz”); Cześnik, Rejent (characters from “Zemsta”); Pustelnik (figures from “Dziady”). Definitely less clear is the usage and rule in terms of spelling that applies to names composed of two and more words, such as KRÓLOWA ŚNIEGU, MAŁY KSIĄŻĘ, ŚPIĄCA KRÓLEWNA, KRÓLEWNA ŚNIEŻKA, KOT W BUTACH, STAROSTA GADULSKI, PAN KLEKS. There are three versions of spelling as far as usage is concerned: 1) both words in capital letters, 2) the first word in capital letters, the second word in lower case,

3) both words in lower case. Much depends on the form in which the expression appears in the literary text and in its possible translation into Polish. Proper names in literary works are the result of the author's choice, and this does not contribute to the unification of their spelling form (the same name of a character may be written differently in different works). If the author's intentions are not known, we should recommend that all words (except for conjunctions and prepositions) be spelt in capital letters, especially as the other components of these expressions may appear in their own context: Książę, Śnieżka, Królewna.

Keywords: common names, proper names, spelling.

Prof. zw. dr hab. Marek Ruszkowski – nauczyciel akademicki, profesor nauk humanistycznych, kierownik Zakładu Polszczyzny Współczesnej i Historycznej. Dotychczas opublikował 221 prac: 12 książek (9 naukowych, 3 z zakresu dydaktyki języka), 132 artykuły naukowe i 54 popularnonaukowe, 14 recenzji oraz 9 innych tekstów w ponad 40 czasopiśmie i pracach zbiorowych. Wygłosił także 22 referaty na konferencjach naukowych. Pod jego redakcją ukazały się 4 tomy prac zbiorowych. Jest również autorem 92 recenzji wydawniczych prac zwartych (monografie, prace zbiorowe, tomy pokonferencyjne, czasopisma naukowe, podręczniki szkolne i akademickie, słowniki). Wypromował czworo doktorów.

Full Professor habilitated doctor **Marek Ruszkowski**, academic teacher, professor of humanities, head of the Department of Contemporary and Historical Polish. So far he has published 221 works: 12 books (9 scientific, 3 in the field of language didactics), 132 scientific articles and 54 popular science articles, 14 reviews and 9 other texts in over than 40 journals and collective works. He has also delivered 22 papers at scientific conferences. Four volumes of collective works were published under his editorship. He is also the author of 92 reviews of compact works (monographs, collective works, post-conference volumes, scientific journals, school and academic textbooks, dictionaries). He has promoted four doctoral students.

Reguły zawarte w słownikach ortograficznych

Zagadnienia ortograficzne związane z pisownią nazw pospolitych (nomina appellativa) w funkcji nazw własnych (nomina propria) wiążą się przede wszystkim z wątpliwościami dotyczącymi stosowania małych lub wielkich liter. Słowniki ortograficzne wydawane od lat 30. do 80. XX wieku na ogół podobnie formułowały interesującą nas regułę, np.:

1. Można pisać wielką literą (...) imiona pospolite w zastępstwie imion własnych postaci dzieł literackich, zwłaszcza gdy nie są one nazwane, np. Sędzia, Wojski, Asesor (*Pisownia polska* 1936: 39);
2. Można pisać wielką literą (...) imiona pospolite w zastępstwie imion własnych postaci dzieł literackich, zwłaszcza gdy nie są one nazwane, np. *Babcia*, *Dziewczynka* w opowiadaniu Marii Dąbrowskiej pt. *Uśmiech dzieciństwa* (Jodłowski, Taszycki 1969: 170);
3. Można pisać wielkimi literami w zależności od intencji piszącego lub kontekstu (...) nazwy pospolite w funkcji imion własnych postaci utworów literackich, szczególnie gdy postaci te nie są w inny sposób nazwane, np. *Sędzia*, *Wojski*, *Asesor*, *Podkomorzy*, *Woźny*, *Hrabia* (postacie z *Pana Tadeusza*), *Cześnik*, *Rejent* (postacie z *Zemsty*), *Pustelnik* (postać z *Dziadów*) (*Słownik ortograficzny* 1982: 74).

We wszystkich przytoczonych zasadach występuje czasownik *można*, który wskazuje na to, że piszący ma dowolność w stosowaniu małej bądź wielkiej litery. Słownik ortograficzny pod redakcją Mieczysława Szymczaka tę dowolność uzależnia od „intencji piszącego lub kontekstu”. Jednak nie wszystkie słowniki ortograficzne omawianego okresu dopuszczają dowolność. Najwcześniejszy z analizowanych leksykonów, wydany w 1934 roku, podaje regułę jednoznaczną:

Wielką literą piszemy (...) imiona pospolite, używane w zastępstwie imion własnych, np. w *Panu Tadeuszu*: *Sędzia, Rejent, Hrabia* (Arct 1934: 367–368).

Niejednoznaczne zasady odnoszące się do omawianej kwestii podają również słowniki ortograficzne ostatniego dwudziestolecia, np.:

1. Wielką literą można zapisać (...) nazwy pospolite użyte w funkcji imion własnych postaci literackich, zwłaszcza kiedy nie są inaczej nazwane: *Podkomorzy, Wojski, Hrabia, Asesor* (*Nowy słownik ortograficzny* 1996: XLIII);

2. Wielką literą piszemy imiona własne istot mitologicznych, baśniowych, bogów, a także upostaciowanych pojęć abstrakcyjnych, np. *Afrodyta, Merkur, Herkules; Baba-Jaga* (konkretna wiedźma z bajki, np. o Jasiu i Małgosi), *Wyrwidąb, Śpiąca Królowna, Allach a. Allah, Ozyrys, Baal, Jahwe; Piękno, Sprawiedliwość, Mądrość, Miłość* (*Ortograficzny słownik* 2002: XXVIII);

3. a) Nazwy pospolite w funkcji nazw postaci literackich piszemy wielką literą: *Podstoli, Hrabia, Mały Książę*;

b) Wielką literą możemy zapisać (...) użyte w funkcji imion postaci literackich nazwy pospolite (zwłaszcza wtedy, gdy owe postacie nie zostały w utworze inaczej nazwane): *Hrabia, Podkomorzy, Podstoli, Cześnik, Rotmistrz, Posel, Pani Stara* (Janik-Płocińska i in. 2001: XLV, LII);

4. Wielką literą piszemy „nazwy postaci literackich, także wtedy, gdy w ich funkcji występują wyrazy pospolite, np.: *Guślarz, Starzec* – postaci z *Dziadów*, *Cześnik, Rejent* – z *Zemsty*, *Sędzia, Hrabia* – z *Pana Tadeusza* (Skudrzyk, Urban 2009: 9);

5. Nazwy pospolite użyte w funkcji imion własnych postaci literackich należy pisać wielką literą, np. *Asesor, Hrabia, Podkomorzy, Wojski* (postaci z *Pana Tadeusza* A. Mickiewicza) (*Wielki słownik ortograficzny* 2011: 46).

Pierwsza z przytoczonych zasad dopuszcza dowolność, druga i czwarta raczej jej nie dopuszcza, zalecając stosowanie wyłącznie wielkich liter, trzeci słownik jest niekonsekwentny – w jednym miejscu podaje regułę jednoznaczną, w innym bardziej liberalną, piąta zasada jednoznacznie opowiada się za zapisem wielką literą („należy pisać”).

Wydaje się, że tę drugą zasadę jako wyrazistą i jednoznaczną należy polecić piszącym. Poza tym pozwala ona odróżnić użycie przenośne nazwy od imienia własnego, np. *Ale z niej baba-jaga!* (*baba-jaga* to tyle, co ‘wiedźma’); *Jaś i Małgosia bali się Baby-Jagi* (*Baba-Jaga* – nazwa własna). Funkcja nazw własnych polega na wyróżnieniu jednego elementu (osoby, przedmiotu, instytucji, utworu, produktu) spośród innych. Tak więc, jeśli mamy na myśli konkretne postacie literackie, które zostały określone w utworze tylko nazwami pospolitymi, to nazwy te należy pisać wielką literą bez względu na to, czy są jednowyrazowe, czy dwuwyrazowe: *Senator (Dziady), Wdowa (Balladyna), Baba-Jaga, Czerwony Kapturek, Królowa Śniegu, Mały Książę, Śpiąca Królowna*.

Pisownia nazw dwu- i wielowyrzowych

Przykłady zamieszczone w wymienionych słownikach są tylko nazwami jednowyrzowymi, z którymi nie ma takich kłopotów ortograficznych jak z nazwami dwu- i wielowyrzowymi. Pewną trudność mogą więc sprawiać nazwy typu STAROSTA GADULSKI, PAN KLEKS, w których pierwszy element poza kontekstem literackim jest wyrazem pospolitym, drugi – nazwą własną. Jeśli funkcjonują one jako jedno wyrażenie nazywające bohatera, należy zapisać obydwa wyrazy wielkimi literami: *Starosta Gadulski*. Jeżeli w zamyśle autora takiej całości nazwa nie tworzy, wówczas tylko drugi wyraz piszemy wielką literą. Ta teoretyczna reguła jest trudna do zastosowania w praktyce, ponieważ musimy wiedzieć, jaka postać ortograficzna występuje w utworze. Na przykład w *Słowniku bohaterów literackich* natrafiamy na zapis *ksiądz Piotr*, ale *Starosta Gadulski* (Kozicka i in. 2007: 222, 463).

Większość znanych mi opracowań podaje następującą pisownię tytułów powieści Jana Brzechwy: *Akademia Pana Kleksa*, *Podróże Pana Kleksa*, *Triumf Pana Kleksa*, inne (choć jest ich mniej): *Akademia pana Kleksa*, *Podróże pana Kleksa*, *Triumf pana Kleksa* (np. *Leksykon bohaterów literackich* 1995: 130). Z jednej strony można pisać *pan Kleks*, tym bardziej że Kleks ma imię – Ambroży (większość osób napisałaby zapewne *pan Ambroży Kleks*, a nie *Pan Ambroży Kleks*). Z drugiej strony, w praktyce połączenie to tak się zrosło, że ze słowotwórczego punktu widzenia stanowi zestawienie, więc można również wybrać wersję *Pan Kleks*, która jest chyba częściej stosowana. Ważną wskazówką jest to, jak J. Brzechwa w swoich powieściach zapisuje to wyrażenie. Możemy mieć jednak do czynienia z ingerencją korektora, a z kart tytułowych powieści trudno wywnioskować pisownię, ponieważ na ogół wszystkie litery pisane są jako wielkie.

Większy problem powstaje wówczas, gdy tego typu nazwa składa się z większej liczby elementów niż dwa. Trudno tu zastosować zasadę, zgodnie z którą wszystkie wyrazy (z wyjątkiem przyimków i spójników) trzeba zapisać wielką literą, tak jak na przykład w połączeniu *Jan bez Ziemi*. Mirosław Bańko w internetowej poradni językowej Wydawnictwa Naukowego PWN, wypowiadając się na temat pisowni wyrażenia KOT W BUTACH, opowiada się za tym, żeby – jeśli chodzi o tytułową postać utworu – pisać pierwszy wyraz wielką literą. Nie widzi natomiast powodu, by zastosować wielką literę w odniesieniu do słowa *buty* – a więc *Kot w butach*. Zauważa jednak, że u J. Brzechwy wszystkie wyrazy pisane są małymi literami: *Na wyspach Bergamutach / Podobno jest kot w butach*, ale w *Słowniku postaci literackich* Andrzeja Makowieckiego jest zapis *Kot w butach* (Bańko 2002). Analogicznie należałoby zapisać wyrażenie *Dziewczynka z zapalkami*.

W praktyce pisownia analizowanych połączeń (szczególnie dwu- i więcejwyrzowych) nie jest ujednoczona. W elektronicznym *Narodowym Korpusie Języka Polskiego*, który liczy ponad półtora miliarda słów, połączenie MAŁY KSIĄŻĘ w interesującym nas znaczeniu i funkcji wystąpiło 838 razy; KRÓLOWA ŚNIEGU – 408 razy; ŚPIĄCA KRÓLEWNA – 417; CZERWONY KAPTUREK – 1460; BRZYDKIE KACZĄTKO – 436 (NKJP). W zdecydowanej większości wypadków obydwa wyrazy wymienionych połączeń rozpoczynają się wielkimi literami. Zdarzają się jednak wyjątki, np.:

Ostatnio przeczytane książki – „Mały książkę” i „Szyfowe prace” („Dziennik Bałtycki”, 29.04.2005);

Każdemu z nas czytano pewnie w dzieciństwie baśni Andersena „Królowa śniegu” (Katarzyna Ostrowska, *Jak osiągnąć sukces w świecie ducha i materii*, Warszawa 2001);

(...) *spektakl oparty na motywach J.Ch. Andersena* „Śpiąca królowa” („Trybuna Śląska”, 15.02.2001).

Natomiast połączenie *Czerwony Kapturek* wystąpiło prawie zawsze w przytoczonej postaci¹. Jednak *brzydkie kaczątko* jest zapisywane tylko małymi literami² prawdopodobnie dlatego, że – w przeciwieństwie do poprzednich – jest to postać mniej spersonifikowana, bo oznacza zwierzę.

W praktyce ortograficznej w nazwach dwuwyrzowych pojawiają się więc trzy wersje: 1. obydwa wyrazy wielką literą, 2. pierwszy wyraz wielką literą, drugi małą, 3. obydwa wyrazy małą literą. Nie wystąpiła wersja czwarta – pierwszy wyraz małą literą, drugi wielką – co jest uzasadnione, gdyż pozostaje w sprzeczności ze zwyczajami ortograficznymi piszących i regułami pisowni.

Wiele zależy od tego, w jakiej postaci wyrażenie pojawia się w tekście literackim i w jego ewentualnym tłumaczeniu na język polski. W literaturze polskiej spotykamy takie postaci, jak: *Niewierna Żona* (Bolesław Śmiały S. Wyspiańskiego), *Starzec Nieufny*, *Starzec Trwożliwy*, *Mąż Błady*, *Mąż Ranny* (Skarb L. Staffa), *Facet w Niebieskich Okularach* (K. I. Gałczyński), *Człowiek z wielkim tobołem* (E. Niziurski), *Młodzieniec w pomarańczowym swetrze* (S. Mrożek), *Starzec o Surowej Twarzy*, *Chłop Trzymany na Łańcuchu* (*Zdarzenie w miasteczku* M. Nowakowskiego) (Kosyl 1998: 383). Tekst literacki nadaje im status swoistej nazwy własnej, ale pisane są one różnie u rozmaitych autorów – albo wszystkie wyrazy (z wyjątkiem spójników i przymków) wielką literą, albo tylko pierwszy.

Pisownia form niebędących nazwami postaci literackich

Problem z ustaleniem, czy dana forma jest nazwą własną, nie dotyczy tylko postaci literackich. Spotykana czasem pisownia *Marek* (wielką literą) w powiedzeniu *thuc się jak marek po piekle* oraz w wyrażeniu *nocny marek* jest niepoprawna. Występuje ona nawet w *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego: *Chodzić, thuc się itp. jak Marek po piekle; nocny Marek* (*Słownik języka polskiego* 1962: 455). Chodzi bowiem nie o imię *Marek*, tylko o rzeczownik *marek*, który znaczy ‘mara’, a więc ‘widziadło, urojenie, duch, zmora’. Dawniej na pokutujące dusze mówiono *marki* (Kłosińska 2005: 25).

Trudności z zaklasyfikowaniem do grupy nazw własnych lub pospolitych dotyczą również rzeczownika SZATAN (w znaczeniu ‘diabeł’; jest też taka nazwa gatunku grzy-

¹ Pomijam oczywiście znaczenie dosłowne, np. *dzieciół w czerwonym kapturku*. Zapis *czerwony kapturek* w odniesieniu do postaci literackiej pojawia się tylko w tekstach nieoficjalnych, np. na forach internetowych.

² Z oczywistych względów pomijam sytuacje, w których od *Brzydkie kaczątko* zaczyna się zdanie.

ba). Wymienione współczesne słowniki ortograficzne zgodnie podają pisownię małą literą – *szatan*, co wydaje się mocno dyskusyjne, ponieważ pisownia tego rzeczownika zależy od interpretacji teologicznej. W rozumieniu teologii chrześcijańskiej Szatan nie jest tylko mitologiczną personifikacją zła, ale istniejącym bytem, a więc nie jest to rzeczownik pospolity, tylko nazwa jednostkowa. Dlatego też w *Zasadach pisowni słownictwa religijnego*, opracowanych przez Komisję Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, nazwa *Szatan* zapisywana jest wielką literą (podobnie jak *Antychryst*), chyba że jest użyta przenośnie – wówczas piszemy *szatan* (podobnie *antychryst*) (*Zasady pisowni słownictwa religijnego* 2005: 13).

W Biblii Tysiąclecia spotykamy pisownię wielką literą, podobnie w Wulgacie: *cui respondens Satan ait numquid frustra timet Iob Deum* (por. *Wulgata* 2018). Ale w polskim przekładzie Koranu (*Koran* 1986) omawiane słowo pisane jest małą literą, np.:

O wy, którzy wierzycie!
Chodźcie w pokoju wszyscy
i nie chodźcie śladami szatana!
 (Sura II, w. 208)

A ci, którzy pożerają lichwę,
nie powstaną inaczej, niż powstaje ten,
którego przewrócił szatan przez dotknięcie.
 (Sura II, w. 275)

Według muzułmanów szatan był jednym z aniołów wiernie służących Bogu, ale jako jedyny odmówił złożenia mu pokłonu. Nie jest to więc forma traktowana jako nazwa własna.

Wnioski

Przedstawione spostrzeżenia prowadzą do wniosku, że nazwy własne w utworach literackich są efektem wyboru autora, który albo zapożycza je z rzeczywistości realnej czy z tradycji literackiej, albo tworzy własne dla potrzeb tekstu. Jedną z głównych zasad rządzących wyborem lub doбором nazw literackich jest zasada ich stylistycznej harmonizacji z tekstem, nie zawsze i nie przez wszystkich pisarzy ściśle przestrzegana (Kosyl 1998: 384).

Nie sprzyja to ujednocnieniu ich postaci ortograficznej. Jeśli w analizowanych słownikach wystąpiły nazwy Czerwony Kapturek, Mały Książę, Królowna Śnieżka, to zawsze były zapisywane właśnie tak. I tę pisownię należy polecić, tym bardziej że drugie składniki tych wyrażen mogą w odpowiednim kontekście występować samodzielnie: Kapturek, Książę, Śnieżka. W takiej wersji (oba wyrazy wielką literą) tego typu połączenia pojawiają się często w polskich przekładach – nie tylko w tytułach, ale i w tekście właściwym.

Nie sposób natomiast sformułować jednoznacznej reguły w odniesieniu do wszystkich postaci literackich reprezentujących omawiany typ (czyli nazw pospolitych w funkcji

imion własnych), ponieważ to autor decyduje, czy nadać im status nazw własnych, czy nie, co znajduje odzwierciedlenie w stosowaniu małych bądź wielkich liter. Problem polega również na tym, że nie zawsze piszący wiedzą, jak dana forma jest zapisywana w tekście utworu. Trudno też stwierdzić bez dokładnej znajomości dzieła literackiego, czy postać nie została nazwana inaczej, co usprawiedliwiłoby zapisywanie jej nazwy małą literą. Dlatego też niektóre słowniki odwołują się do „intencji piszącego”, co prowadzi do ortograficznego subiektywizmu.

Bibliografia

- Arct, M., 1934. *Słownik ortograficzny*. Wyd. 5. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- Bańko, M., 2002. *Kot w butach*. Dostępne na stronie: <<https://sjp.pwn.pl>> [od 15.09.2018].
- Janik-Płocińska, B., Sas, M., Turczyn, R., 2001. *Wielki słownik ortograficzno-fleksyjny*. Red. J. Podracki. Warszawa: Bertelsmann Media Sp. z o.o.
- Jodłowski, S., Taszycki, W., 1969. *Słownik ortograficzny i zasady pisowni polskiej*. Wyd. 7. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. <https://doi.org/10.4098/at.arch.92-14>
- Kłosińska, K., 2005. *Skąd się biorą słowa*. Warszawa: Świat Książki.
- Koran* 1986. – *Koran*. Z arabskiego przełożył i komentarzem opatrzył J. Bielawski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Kosyl, C., 1998. *Nazwy własne w literaturze pięknej*. In: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Red. E. Rzetelska-Feleszko. Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, 363–387.
- Kozicka, D., Siwiec, M., Urbanowski, M., Zawadzki, A., 2007. *Słownik bohaterów literackich*. Bielsko-Biała: PPU „PARK”.
- Leksykon bohaterów literackich*, 1995. – *Leksykon bohaterów literackich*. Red. M. Kisiel, M. Pytasz. Katowice: Wydawnictwo Videograf.
- NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Dostępne na stronie: <<http://www.nkjp.pl>> [od 20.09.2018].
- Nowy słownik ortograficzny 1996. – Nowy słownik ortograficzny PWN wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*. Red. E. Polański. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. <https://doi.org/10.14746/pspj.2018.25.2.18>
- Ortograficzny słownik 2002. – Ortograficzny słownik języka polskiego*. Red. A. Markowski. Warszawa: Wydawnictwo WILGA.
- Pisownia polska 1936. – Pisownia polska. Przepisy – słowniczek*. Wyd. 11. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. <https://doi.org/10.15584/tik.2017.23>
- Słownik języka polskiego 1962. – Słownik języka polskiego*. T. 4. Red. W. Doroszewski. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna. <https://doi.org/10.17651/wsjp2018>
- Skudrzyk, A., Urban, K., 2009. *Mały słownik użycia wielkich liter w polskich tekstach*. Warszawa–Kraków: Oficyna Wydawnicza RYTM.
- Słownik ortograficzny 1982. – Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*. Wyd. 4. Red. M. Szymczak. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Wielki słownik ortograficzny 2011. – Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*. Red. E. Polański. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. <https://doi.org/10.14746/pspj.2018.25.2.18>
- Wulgata 2018. Kosciol.pl. Ekumenizm, Chrześcijaństwo, Religia – Ekumeniczny Serwis Informacyjny*: <<http://www.kosciol.pl>> [od 25.09.2018].
- Zasady pisowni słownictwa religijnego 2005. – Zasady pisowni słownictwa religijnego*. Wyd. 2. Red. R. Przybylska, W. Przyczyna. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”. <https://doi.org/10.15633/ps.379>